

Ontrafel je eigen stijl

Reader les 2, Sfeermakers

Ontrafel je eigen stijl is een cursus van Diana Bokje

Kijk voor meer informatie op
www.bokje.com

Copyright Diana Bokje

Inhoud

Beeldelementen	4
Licht, toon en kleur	4
Licht.....	4
Daglicht	4
Gouden uurtje.....	5
Het blauwe uurtje	5
Tegenlicht	5
Strijklicht	6
Maanlicht.....	6
Kunstlicht	7
Strobist.....	7
Toon.....	8
Clair-obscur.....	8
Kleur.....	8
Kleurcontrast	9
Complementaire harmonie	10
Harmonie door gelijkheid	10
Licht-donkercontrast	11
Koud-warmcontrast	11
Gevoelswaarde kleur	11
Symboolwaarde kleuren	11
Simultaan contrast.....	12
Kleureigenschappen	12

Beeldelementen

Wanneer je naar de wereld om je heen kijkt, gebeurt er van alles tegelijk. Als fotograaf wil je deze chaos vangen in een rechthoekig kader. Met de foto die hiermee ontstaat, wil je ook nog communiceren. Als fotograaf moet je de juiste balans zien te vinden tussen chaos en orde om je boodschap over te brengen. Beeldelementen kun je zien als de hulpmiddelen waarover je beschikt om orde in de chaos te scheppen.

Wanneer een foto compleet in balans is, levert dit al snel een saai beeld op. We missen de link naar de werkelijkheid. Wanneer je een stukje chaos toelaat, levert dit een dynamischer en realistischer beeld op. Alles draait om balans en contrast. Waar balans de basis vormt voor de compositie, is het contrast tussen de beeldelementen de basis voor zeggingskracht. De mate van balans is voor iedere fotograaf verschillend. De vraag die hieraan ten grondslag ligt is of je wilt behagen of prikkelen.

Beeldelementen kun je verdelen in drie groepen. De compositie-elementen die we in de vorige les hebben behandeld zijn: lijnwerking, herhaling en ritme, patroon en perspectief. De overige beeldelementen staan centraal in deze les. Dit zijn: Licht, toon, kleur, textuur, techniek, tijd en manipulatie. Daarnaast kijken we naar de betekenselementen verhaal, symboliek en context. Alle beeldelementen samen vormen het gereedschap voor de fotograaf waarmee hij zijn visie op de werkelijkheid kan verbeelden. Met behulp van de beeldelementen creëer je beeldkracht.

Licht, toon en kleur

Licht, toon en kleur bepalen de sfeer in een foto. Met de belichting bepaal je de toon en kleurintensiteit in een foto. Een element valt op doordat het in toon of kleur contrasteert met andere elementen in het beeld.

Licht

Voor een fotograaf is er niets zo belangrijk als licht. Wie het licht beheerst, heeft controle over de sfeer die de foto uitstraalt. Beeld je een stelletje in aan een tafel van een wegstaurant onder de neonbuizen en een stelletje in een romantische eetcafé met kaarsen op tafel. Het verschil tussen een foto gemaakt onder het koele licht van een TL-buis of bij warm kaarslicht geeft een heel andere lading aan een foto. Zo ziet een stad in het zachte ochtendlicht er heel anders uit dan midden op de dag in het harde zonlicht.

Daglicht

Het voordeel van daglicht is dat het er standaard is. Je hoeft geen extra flitsers of lampen mee te sjouwen om hier gebruik van te kunnen maken. Nadeel is dat het deels onvoorspelbaar is. De weersomstandigheden hebben grote invloed op het licht. Ook de stand van de zon maakt een groot verschil. Tegenwoordig kun je door middel van apps van tevoren ~~kunt~~ bepalen waar en hoe hoog de zon staat ten opzichte van je onderwerp. Voor het weer ben je afhankelijk van de weersvoorspellingen en die zijn nu eenmaal niet zo accuraat. Bij architectuurfotografie is het heel belangrijk dat het licht zich precies op de juiste plek bevindt. Bij landschapsfotografie ben je flexibeler in je standpunt waardoor je bijna altijd wel een goed standpunt kunt vinden. Hier zijn echter de weersomstandigheden van grote invloed op het beeld. Bij felle zon midden op de dag ontstaan er harde schaduwen en is er kans op dichtgelopen en overbelichte vlakken. Wanneer de zon lager staat in de ochtend of de avond worden de schaduwen langer en het licht warmer en zachter. Dit licht beschouwen wij als mooi licht. Een zonnige dag wordt vaak beschouwd als goed fotoweer. Wanneer wolken de

De app Sun Surveyor voorspelt de positie van de zon en de maan. M.b.v. de kaart kun je precies zien waar de zon of maan zich op een bepaald tijdstip op een bepaalde locatie bevindt.

zon bedekken is het licht vlakker, maar komen de kleuren vaak goed tot zijn recht. Het zachte licht dat hierdoor ontstaat, heeft een grote detailweergave. De wolken werken als een diffusor voor het zonlicht. Heiligheid en lichte bewolking creëren goede lichtomstandigheden voor portretfotografie.

Gouden uurtje

Het gouden uurtje is voor de vroege vogels. Vlak nadat de zon boven de horizon uitkomt, werpt hij zijn gouden stralen over het landschap. Het warme licht golft over het landschap en werpt lange schaduwen. Hierdoor ontstaan mooie contrasten. Het licht verandert zo snel dat het landschap voor je ogen lijkt te transformeren. Als fotograaf heb je het gevoel dat je een uniek moment beleeft en probeert te vangen. Bij mist ontstaat er atmosferisch perspectief.

Het blauwe uurtje

Vlak na zonsondergang verandert de kleur van de hemel heel snel. De lucht verandert in een kort tijdsbestek van lichtblauw naar zwart. In de tussenperiode kleurt de lucht helder blauw. Dit blauw leent zich uitstekend voor architectuur en straatfotografie. De lichten worden ontstoken en steken heldergeel af tegen de blauwe lucht. Ook bij sneeuw en ijsvlaktes in het landschap ontstaan er prachtige beelden tijdens het blauwe uurtje, dat overigens vaak maar 15 minuten duurt.

Tegenlicht

Bij tegenlicht ontstaat er een hoog contrast. Hierdoor gaan details verloren, maar ontstaan verrassende grafische en vaak sfeervolle beelden. Door het hoge contrast ontstaat er ook vaak overstraling. Dit zorgt voor een sfeer vol realistisch beeld. Het grootste contrast bereik je door de zon in beeld te zetten met een zwart-silhouet op de voorgrond. Wil je het licht iets temperen kun je de zon net buiten beeld houden (gebruik dan wel een zonnekap of je hand om het felle licht tegen te houden). Een bijzonder effect ontstaat wanneer je reflecties fotografeert in het tegenlicht. Denk bijvoorbeeld aan plassen of rivieren waar de zon in reflecteert. Het water licht goud op tegen de donkere omgeving.

Strijklicht

Licht van de zijkant dat over de oppervlakken strijkt noemen we strijklicht. Doordat dit licht de duidelijkste schaduwen geeft, maakt het oppervlaktestructuren zichtbaar. Wanneer de zon een rechte hoek met de camera maakt, is het contrast het hoogst.

Maanlicht

De huidige camera's lenen zich uitstekend voor het werken bij maanlicht. Lange sluitertijden en hoge ISO vormen geen belemmering meer. Er zijn zelfs al camera's waarbij je op je Lcd-scherm de foto live opgebouwd ziet worden. Je kunt dus net zo lang belichten tot het voor jou ideale beeld is ontstaan. Bij zeer lange belichtingstijden, zie je zelfs hoe de aarde draait, en ontstaat het startrail effect waarbij je het draaien van de aarde in de baan van de sterren kunt zien.

Een andere effect van een zeer lange sluitertijd is dat de kleuren gaan verschuiven. Wanneer je een avondfoto zo lang belicht dat het dag lijkt, ontstaat er een vreemd kleureffect.

Kunstlicht

Met de huidige digitale camera's is het steeds gemakkelijker om bij kunstlicht te fotograferen. Er is nog nauwelijks ruis bij hoge ISO waarden en de automatische witbalans rekent af met de wisselende kleurtemperaturen van verschillende lampen. Het enige waar je als fotograaf op moet letten is dat je niet alle sfeer eruit filtert. Iedereen weet dat foto's bij kaarslicht en gloeilampen geler zijn dan foto's die bij daglicht zijn genomen. Wanneer je dit volledig neutraliseert, haal je ook een deel van de sfeer weg en dat is nu net niet de bedoeling. De foto's verliezen daarmee ook hun geloofwaardigheid.

Het voordeel van studio- en flitslicht is dat je het volledig naar je hand kunt zetten. Je bent de meester van het licht en kunt de sfeer van de foto zo maken als je wilt. Waar je wel goed voor moet opletten bij studiofotografie is de geloofwaardigheid van je foto. Probeer het model op zijn gemak te stellen en let op dat er geen verkrampde houding ontstaat. Veel van de zeggingskracht van een modelfoto zit in de houding en uitdrukking van het model. Wanneer je een beeld gaat regisseren schuilt daar het gevaar. Bestudeer van tevoren goed hoe mensen zich bewegen en wat natuurlijke houdingen zijn.

Strobist

Het werken met verschillende lichtbronnen is niet nieuw. Het bestaat al zolang als de schilderkunst, ook Rembrandt maakte gebruik van verschillende lichtbronnen. Er zijn genoeg schilderijen uit die tijd waar geen natuurlijk licht is gebruikt. Ook de schilders van stilleven creëerden zelf hun licht. Strobistfotografen lichten met meerdere kleine flitsers verschillende partijen in het beeld uit en schilderen zo met licht. Er zijn twee manieren waarop je je flitsers kunt inzetten. Je kunt flitsen met fel tegenlicht en daarbij zorgen dat je achtergrond lichter wordt en je kunt flitsen om je achtergrond donkerder te maken. Dat laatste is iets dat veel Strobistfotografen doen. Hiermee creëer je een heel dramatisch effect met veel donkere wolken in de lucht. Je kunt het licht zo sturen dat je exact de sfeer krijgt die je wilt hebben.

Het goed kunnen werken met licht vraagt veel ook veel technische vaardigheden. Het boek 'Licht & belichting in digitale fotografie' van Michael Freeman geeft een goed inzicht in de verschillende technieken.

Toon

De toon is heel bepalend voor het gevoel dat de foto overbrengt. Het kan de foto maken of breken. De schaduwen en hooglichten bepalen de sfeer. Het meest informatieve deel van de foto bevindt zich in de middentonen. De toon bepaalt onder andere welke elementen in de foto de aandacht trekken. Een zachte foto bevat een breed scala aan toonverschillen. Bij een harde foto zijn de gradaties teruggebracht tot alleen donker en licht.

Toon is een gereedschap dat goed zichtbaar is bij zwart-wit foto's. Denk maar aan de rauwe zwartten van Ed van der Elsken. Contrastrijke zwart-wit foto's ogen helder en grafisch. Toch is toon ook bij kleurenfoto's een belangrijke sfeermaker. Kleurenfoto's met weinig contrast ogen vaak verwassen of overbelicht. Dat toon de sfeer zet, kun je horen in de manier waarop we over toon spreken. Wat denk je van het subtiele spel van grijstinten, dramatische toonvoering, harde schaduwen, zachte lichten of lieflijke kleurcontrasten?

Clair-obscur

Een bijzondere toepassing van toon is clair-obscur. De term is afgeleid van het Italiaanse Chiaroscuro wat letterlijk licht-donker betekent. Het gaat om een extreem gebruik van licht en donker en is ontstaan in de schilderkunst tijdens de Renaissance. Onderwerpen werden benadrukt door ze in een lichtvlak te plaatsen en te omhullen door een donkere omgeving. Schilders gebruikte het grote verschil tussen licht en donker ook om perspectief te creëren. Clair-obscur werkt goed in een monochroom beeld met weinig verschillende kleuren en subtiele kleurtinten.

Kleur

Kleur staat niet op zich zelf. Kleuren bekijk je in relatie tot de andere kleuren in het beeld. Kleur wordt voornamelijk bepaald door verzadiging, de intensiteit van een tint. Hoe intenser/zuiverder de kleur hoe groter het kleureffect. De minimale waarde van verzadiging levert gemiddeld grijs op. Of een tint licht of donker is, wordt bepaald door de helderheid. Kleuren contrasteren met elkaar door hun tint, de mate van lichtheid, ruimtelijke werking, maar ook door gevoelswaarde. De harmonie tussen kleuren heeft een grote invloed op de sfeer van de foto.

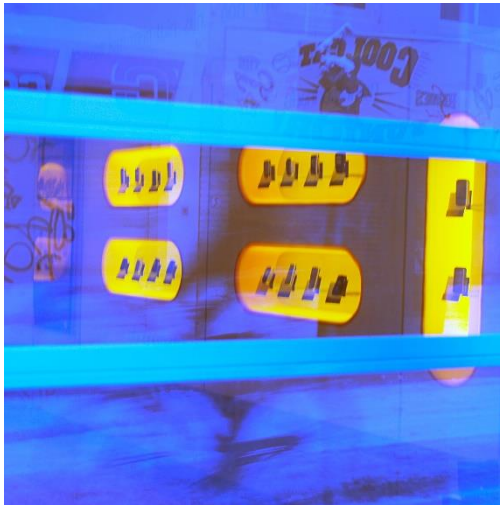
kleurencirkel

- Primaire kleuren: rood, geel en blauw
Secundaire kleuren: groen, paars en oranje
Spectraalkleuren: rood, oranje, geel, groen, blauw en paars
Nietkleuren: zwart, wit en grijs
- Polychroom: veelkleurig
Monochroom: verschillende tonen van één kleur
Kleurfamilie: bepaalde kleuren die homogeniteit vertonen

Kleurcontrast

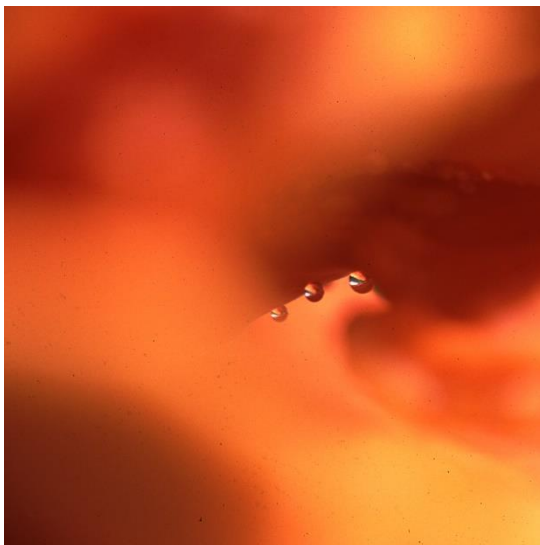
Wanneer je twee verschillende kleuren naast elkaar zet, ontstaat er kleurcontrast. Het contrast is het grootst bij de primaire kleuren.

Complementaire harmonie

Complementaire harmonie ontstaat door twee tegenovergestelde kleuren in de kleurencirkel te gebruiken. Complementaire kleuren versterken elkaar.

Harmonie door gelijkheid

Balans die ontstaat door tinten uit hetzelfde gedeelte van de kleurencirkel te gebruiken. Bijvoorbeeld de warme kleuren geel, oranje en rood of de koele kleuren groen, violet en blauw.

Licht-donkercontrast

Verskil in de lichtheid van de kleuren. Geel is het lichtst en paars het donkerst.

Koud-warmcontrast

Ruimtelijke werking van de kleur. Warme kleuren zoals rood en oranje komen op je af. Koude kleuren zoals blauwtinten wijken naar achteren.

Gevoelswaarde kleur

Kleuren roepen een bepaalde stemming op. Bij expressief kleurgebruik maak je gebruik van de emotionele betekenis van kleur om de essentie van het afgebeelde te benadrukken.

Grauwe kleuren: droevig

Geel: opgewekt

Paars: statig

Blauw: terughoudend

Symbolwaarde kleuren

De symbolische waarden van kleur zijn cultuur en periode gebonden.

Blauw: water, liefde, rouw

Groen: hoop
Rood: vuur, liefde en macht
Geel: haat en nijd
Wit: reinheid en onschuld
Zwart: kwaad en droefheid

Simultaan contrast

Kleuren roepen graag hun complementaire op. Hierdoor lijkt grijs op rood groenachtig en rood op geel paarsachtig.

Kleureigenschappen

Nog even alle kleureigenschappen op een rij:

Rood

Primaire kleur
Sterkste kleur
Komt naar voren
Vuur, liefde en macht, passie, agressie, gevaar, energiek en aards

Geel

Primaire kleur
Helderste kleur
Fel, scherp en indringend
Geel licht tegen donkere achtergrond lijkt licht uit te stralen
Vrolijk, zon
Soms ook haat en nijd

Blauw

Primaire kleur
Koele kleur
Wijkt terug, terughoudendheid
Lucht, water, koel, luchtigheid,
Soms ook liefde, rouw

Groen

Secundaire kleur
Belangrijkste kleur in de natuur
Groei, vooruitgang, hoop
Soms ook ziekte of rotting

Paars

Secundaire kleur
Donkerste kleur
Ongrijpbaar
Rijkdom, weelde en mysterie
Statig, religieus, spiritueel en koninklijk

Oranje

Secundaire kleur
Combinatie rood en geel
Associatie vuur en middagzon

Warm, sterk, stralend, krachtig
Feestelijkheid, hitte en droogte
Nederland